

Onderwerp: Verslag 2° Werksessie Duurzaam Terschelling te Midland ('t Schylger Jouw)

Datum: 6 maart 2018

Aanwezig: Zie lijst onder verslag

Afwezig: Zie lijst onder verslag

Dirk-Jan van Schie opent de tweede werksessie en heet iedereen van harte welkom. Dirk-Jan vat samen wat de eerste werksessie heeft opgeleverd en blikt vooruit op de komende publieke avonden waar de groep vanavond verder de inhoud van gaat bepalen. Uiteindelijk zal alles wat er tijdens de publieke avonden opgehaald wordt, gaan leiden tot beleid en uitvoering. Vervolgens geeft Dirk-Jan het woord aan Tijn Couzij.

Presentatie Tijn Couzij

Tijn Couzij is onderdeel van Lab Vlieland. Tijn heeft dit project in 2017 op Vlieland georganiseerd en vertelt hoe dit proces op Vlieland is verlopen. Lab Vlieland is opgericht met de bedoeling om de duurzame transitie op het eiland te versnellen. Dit doen zij op allerlei manieren, maar voornamelijk door kleine duurzame projecten uit te voeren die schaalbaar zijn en zo een grote impact kunnen maken. Ze zijn ook betrokken bij de duurzaamheidsambitie van de gemeente Vlieland die net als Terschelling in 2007 het ambitie-manifest heeft getekend om in 2020 energie onafhankelijk te zijn.

Een aantal jaar geleden is er onderzocht wat er voor nodig is om Vlieland energie onafhankelijk te maken en uit dat onderzoek bleek dat er onder andere middelgrote windmolens voor nodig zouden zijn. De meningen van de bewoners waren wisselend, maar als dat het behalen van de doelstelling zou betekenen, zou dat het waard zijn. De provincie ging helaas niet akkoord. Lab Vlieland is zich hierna gaan richten op een focus binnen de doelstelling die de bewoners van Vlieland zou aanspreken en daarnaast realistisch en ambitieus zou zijn. Vanaf toen is er een proces ontstaan waarbij er een aantal werksessies georganiseerd werden met belangengroepen. Uit de werksessies kwam sterk naar voren dat het doel van de publieke avonden vooral het informeren, enthousiasmeren en activeren richting een duurzame energie toekomst van het eiland moest zijn. Vervolgens kwamen er publieke avonden waarbij iedereen sprak over een gezamenlijke ambitie (een punt op de horizon), doelstelling en de middelen om de doelstelling te bereiken. De gezamenlijke ambitie werd: "Een duurzaam, mooi en leefbaar eiland voor alle bewoners en bezoekers van nu en in de toekomst." De ambitie is breed, maar iedereen kon zich er in vinden. Ook moest er een meetbare doelstelling komen. Dit werd een CO2 neutraal Vlieland in 2020 wat betreft stroom en gas. Er werd afgesproken wat er gedaan moest worden om het doel te bereiken en er zijn uiteindelijk werkgroepen ontstaan die nu met verschillende projecten de gezamenlijke ambitie nastreven. Na de publieke avonden is er een uitvoeringsprogramma gekomen met de oplossingen om de doelstelling te behalen in projecten gevat. Het uitvoeringsprogramma is inmiddels goedgekeurd door de gemeenteraad van Vlieland.

Daarnaast gaat Tijn in op de inhoud van de publieke avonden van Vlieland.

- Antoine Maartens van Urgenda gaf een presentatie over de urgentie van klimaatverandering en waarom het zo belangrijk is om aan duurzaamheid te doen. Daarbij kwam ook het eilanderenergieverbruik aan bod om inzicht te bieden. Tijn geeft aan dat dit voor Terschelling ook een goed idee is. Daarbij geeft hij als tip om een inzichtelijke scheiding tussen particulier en zakelijk energieverbruik te laten zien, omdat daarbij duidelijk wordt dat het zakelijke verbruik op Terschelling veel hoger ligt dan het particuliere verbruik. Het is dan ook van belang dat ook bedrijven zich gaan richten op duurzame energie.
- Tijdens de publieke avonden spraken bewoners en bedrijven van Vlieland enthousiast over de duurzame projecten die zijzelf hadden gedaan. Op die manier lieten zij de aanwezigen zien wat er allemaal al is gebeurd en dat er al heel veel mogelijkheden bestaan op het gebied van duurzaamheid.
- Jan den Oude gaf een presentatie over de Vlielandse energiecoöperatie en hoe je daar lid van kunt worden. Jan den Oude sprak ook over de realisatie van de zonneweide.

- Ook was er ruimte voor een publieke discussie over energieneutraal of CO2 vrij, maar er konden ook andere discussiepunten aangedragen worden door het publiek.

Korte uitleg van de gemeente over het uitvoeringsprogramma

Edwin Zijlstra vertelt namens de gemeente Terschelling dat er een vijf jarig uitvoeringsprogramma zal komen. Dit uitvoeringsprogramma zal geschreven worden door Sicco Boorsma, die ook de uitvoeringsprogramma's van Vlieland en Schiermonnikoog heeft geschreven. Daar heeft dit tot veel goede resultaten geleid. Voor Terschelling heeft Sicco dan ook geadviseerd om dezelfde systematiek te gebruiken in de vorm van werksessies, publieke avonden en werkgroepen om op te halen wat de bevolking nu eigenlijk wil. Tot nu toe was duurzaamheid voornamelijk een gemeentelijk doel, maar eigenlijk zou het een gemeenschappelijk doel moeten zijn. Dat is ook één van de redenen waarom Terschelling Energie direct bij dit project betrokken is. Voor de inhoud van het uitvoeringsprogramma is het belangrijk om te weten wat de bewoners een realistische ambitie vinden die wij met elkaar willen nastreven. De publieke avonden spelen hierbij een cruciale rol. Tijdens de eerste publieke avond willen wij peilen wat de gevoelens zijn over de ambitie en tijdens de tweede avond wordt er bepaald wat er voor nodig is om die ambitie te halen. Daarna worden er, net als op Vlieland, werkgroepen opgericht zodat er daadwerkelijk aan het gemeenschappelijke doel gewerkt kan worden en die projecten worden vervolgens in het uitvoeringsprogramma opgenomen. De nieuwe aanjager duurzaamheid van Terschelling zal hierbij een belangrijke rol spelen. De aanjager gaat niet alleen op het gemeentehuis aan het werk, maar gaat ook bij de mensen langs om vragen te beantwoorden en informatie te geven. Daarnaast zal de aanjager de gevormde werkgroepen ondersteunen. Dit zal een positieve bijdrage gaan leveren aan het behalen van de ambitie die wij met elkaar gaan kiezen. Sicco Boorsma heeft aangegeven dat hij het uitvoeringsprogramma rond de zomerperiode naar het college en de raad wil sturen (afhankelijk van het raadsreces).

Wat is voor Terschelling een realistische ambitie/doelstelling die wij tijdens de publieke avonden aan de orde kunnen stellen?

Dirk-Jan blik terug op de ambities die in de eerste werksessie besproken werden. Hij vindt dat er heel veel goede en bruikbare oplossingen en ideeën uit de werksessie voortgekomen zijn, maar dat de genoemde ambities nog niet scherp genoeg zijn. De aanwezigen zijn het hier ook mee eens. In het kader van het nieuwe uitvoeringsprogramma vindt Dirk-Jan het belangrijk om een goede ambitie neer te zetten en daar vervolgens een stappenplan bij te maken (waar staan we in 2020, 2030, 2050?) Voordat er daarom gericht wordt op de oplossingen, is het belangrijk om eerst gezamenlijk te bepalen waar wij naar toe willen gaan (het punt op de horizon).

Ambitie

Een gezamenlijke ambitie opstellen is nog niet zo eenvoudig. In het begin is er de twijfel of er al een punt op de horizon gezet moet worden. "Er moeten juist op korte termijn activiteiten ondernomen worden, zodat je hier de resultaten van kunt laten zien." "Als je met een groot doel komt, dan zegt het de mensen misschien niets en staat het te ver van hun bed." "Er zijn mensen op de publieke avond nodig die op gebied van duurzaamheid al iets meer hebben bereikt dan de gemiddelde bewoner om te laten zien wat iemand snel kan bereiken. Daarna gaat het rollen."

Dirk-Jan zegt dat de werkgroepen die uit de publieke avonden gevormd worden ook echt daadwerkelijk snel actie gaan ondernemen, maar hier is wel eerst een ambitie voor nodig. Tijn voegt hieraan toe dat het punt op de horizon een vergezicht is en daaronder moet een scherpe doelstellingen aan toegevoegd worden en die moeten meetbaar zijn. Die hebben zij op Vlieland dan ook een jaartal gegeven. "Als je ook echt concrete dingen wil gaan doen, heb je toch echt eerst een punt nodig om naartoe te werken."

Realistisch termijn

De groep laat het vormen van de ambitie even rusten en richt zich op het stellen van een termijn bij de doelstelling. Dit vinden zij lastig te bepalen, want wat is nu een realistische en haalbare termijn? Er worden diverse jaartallen genoemd als 2020, 2025, 2030 en 2050. De groep is het er snel over eens dat je de doelstelling niet te ver weg moet zetten. Tijn stelt voor om het jaar 2020 als streefjaar aan te houden en de doelstelling zo te maken dat het ook te realiseren is. Ada Plinck is hier mee eens, omdat 2020 bij veel mensen nog in het hoofd zit.

Als een doelstelling in de toekomst niet gehaald gaat worden, is het nog steeds belangrijk om tussenstanden te noemen en te laten zien wat er allemaal wel bereikt is. Het is niet perse nodig om een heel groot doel te bereiken. Het is ook goed om de kleine successen te vieren, want tien kleine successen zijn bij elkaar weer groot. Tijn voegt hieraan toe dat het altijd lastig zal blijven om realistische doelen te stellen, maar dat je wel ongeveer kunt inschatten hoelang het duurt om 4500 inwoners zover te

krijgen om over te stappen op echte groene stroom. Daarnaast geeft hij aan dat nooit iedereen zal mee doen. "Op Vlieland hebben wij voor CO2 neutraal gekozen, maar wij vinden dat we heel blij mogen zijn als 80% van de bewoners uiteindelijk overstapt, want er zullen altijd mensen zijn die niet mee doen. Dat is prima als de meeste mensen er maar wel aan mee doen."

Onderwerp doelstelling

Een gas vrij eiland wordt (net als in de eerste werksessie) als een mogelijkheid genoemd voor een toekomstige doelstelling. Tijl vindt gas vrij een goed idee, maar legt uit dat het probleem hiermee verplaatst zal worden. Bewoners zullen bij een gas vrij eiland overgaan op stroom en als deze stroom grijs is, wordt er alsnog veel CO2 uitgestoten. "Het is een mooie doelstelling, maar als je daar echt voor wil gaan, moet je een parallel project opstarten om ook CO2 neutraal te worden als je er echt klimaat voordeel mee wil hebben. Bewoners moeten dan bijvoorbeeld hun stroom gaan kopen bij Powerpeers, Vandebron, Qurrent, Samen om of Pure Energy."

Het woord CO2 wordt steeds meer genoemd tijdens de gesprekken en Dirk-Jan vraagt zich af of dit misschien een goed onderwerp is voor de doelstelling. Tijl zegt dat een doelstelling over CO2 neutraliteit goed meetbaar en in beeld te brengen is voor Terschelling. Vlieland heeft dit ook gedaan en heeft berekend dat het ook haalbaar is voor het jaar 2020 als alle energiegebruikers overstappen naar 1 van de vijf meest duurzame energieleveranciers. "Wij kunnen het niet CO2 vrij noemen, omdat er in Nederland alleen fossiel gas te verkrijgen is. Dit wordt wel gecompenseerd met bomen. De stroom is wel CO2 vrij. Daarom noemen wij de doelstelling op Vlieland CO2 neutraal."

De aanwezigen zijn het eens om bij de doelstelling te richten op CO2 neutraal, maar er moet tijdens de publieke avond iemand gaan toelichten wat termen als CO2, CO2 neutraal, kilowattuur en energie neutraal betekenen, wat de verschillen zijn en er moet toegelicht worden wat er bij komt kijken als we die ambities willen halen. Zo niet, dan weten de aanwezigen niet waar het over gaat. De onderwerpen voor de toekomstige doelstellingen moeten tastbaar gemaakt worden. Tijl noemt voorbeelden om over te praten zoals energie besparen, CO2 vrij stroom inkopen, zonnepanelen en Landrovers op blauwe diesel laten rijden. Dit zijn allemaal mogelijkheden om CO2 uitstoot te verlagen.

Onderwerp ambitie

De groep besluit uiteindelijk om de ambitie van Vlieland als uitgangspunt te gebruiken. Het woord duurzaamheid zal worden vervangen door het woord CO2 neutraal, omdat duurzaamheid misschien niet tastbaar genoeg zal zijn. De ambitie die op de publieke avond dan ook zal worden voorgesteld, is als volgt:

"Een CO2 neutraal, mooi en leefbaar eiland voor alle bewoners en bezoekers van nu en in de toekomst."

Tijl voegt hier aan toe dat er voor deze zin is gekozen om de balans te bewaren tussen duurzamer leven, maar ook een mooi en leefbaar eiland te behouden.

Wat verder ter tafel komt.

- Lammert de Boer stelt voor dat meer mensen van de agrarische sector zich bij dit project moeten gaan aansluiten. Hij stelt ook voor om alle mensen met zonnepanelen te benaderen. "Om deze mensen te vinden, kunnen wij aankloppen bij de installateurs." Lammert stelt voor om deze mensen per post uit te nodigen voor de publieke avond en hiermee een werkgroep te beginnen om bijvoorbeeld goedkoop accu's in te kopen.
- Johan Haarsma en Ada Plinck stellen voor om Guido Hogerheyde te laten spreken op de publieksavond. Hij mag het huis van Ada als rekenvoorbeeld gebruiken om aan de bewoners te laten zien wat je zoal kunt besparen.
- Dirk-Jan geeft aan dat hij het helaas niet voor elkaar gaat krijgen om voor de eerste publieke avond al een volledige duurzame markt te organiseren. Het lijkt hem een goed idee als hier ook een werkgroep voor opgericht gaat worden die hier wellicht na de herfstvakantie een datum voor gaat prikken. Ada geeft aan dat het goed zou zijn als het subsidiebeleid van de gemeente gelijk loopt aan de duurzame markt, omdat subsidie ervoor kan zorgen dat mensen over de streep getrokken worden om duurzaam met hun huis bezig te gaan.
- Tijl geeft aan dat het mooi zou zijn om het uitvoeringsprogramma met alle projecten die daar in opgenomen worden op de duurzame markt te laten zien. Vervolgens kunnen de bewoners zich weer inschrijven bij de bijbehorende werkgroepen.

Wie weet een pakkende titel/slogan voor onze ambitie/de publieksavonden?

Er worden door iedereen vele verschillende mogelijkheden genoemd. Hierbij een overzicht:

- Zon en wind in de titel noemen
- Noem het woord besparen
- Jezelf inzetten om mee te kunnen beslissen over de toekomst van Terschelling
- "Doe meer, praat mee!"
- "Doe mee over CO2!"
- "(Be)Spaar Terschelling!"
- "Terschellinger Energieberaad!"
- "Een mooiere wereld voor je kinderen!"
- Op Vlieland is destijds gekozen voor eilandberaad.
- De groene jutters/ de energie jutters
- "Jut mee op CO2!"
- "Met meer energie, naar minder energie!"
- "De energieke toekomst!"
- "Gebruik je energie op de juiste wijze!"
- "Jut met ons mee naar goede ideeën!"
- "Opgewekt Terschelling!"
- "Eem eiland zonder CO2 voetstap/voetafdruk!"

Iedereen met goede ideeën mag deze ook nog naar Dirk-Jan sturen per mail.

TE en gemeente denken aan werving op de achterkant van de Terschellinger door middel van het plaatsen van prikkelende nieuwsgierigheidwekkende quotes, als: "Duurzaamheid is lucratief: ik heb twee jaar terug €1.000,- in mijn huis geïnvesteerd en nu al de helft terugverdiend." Wij zijn op zoek naar meer van dit soort quotes.

Iedereen met goede ideeën mag deze nog naar Dirk-Jan sturen per mail.

Net als op Vlieland proberen wij ook op Terschelling deelnemers aan de publieke avonden te werven voor werkgroepen. Met wat voor onderwerpen zouden deze werkgroepen aan de slag kunnen? En wie is er bereid hier aan deel te nemen?

Dirk-Jan roept iedereen toe om hun hand op te steken tijdens de publieke avonden om met een werkgroep aan de slag te gaan. Dit haalt de aanwezigen van de publieke avonden sneller over om zich ook bij een werkgroep aan te sluiten.

Binnenkort zullen er diverse oproepen in de krant en online verschijnen om bewoners naar de publieke avonden te trekken. Als laatste vraagt Dirk-Jan of iedereen die aanwezig is geweest bij de werksessies hun eigen sociale media kanaal wil gaan gebruiken om de publieke avonden te promoten.

Dirk-Jan sluit hierna de avond af en bedankt iedereen hartelijk voor alle inbreng. De publieke avonden zijn 28 maart en 12 april in de ET10.

Presentielijst**Namens**

1.	Wethouder Hendrik-Klaas van der Wielen	Gemeente Terschelling (later aangeschoven)
2.	Dirk- Jan van Schie	Terschelling Energie
3.	Jelle Cupido	Terschelling Energie
4.	Tijl Couzij	Lab Vlieland
5.	Edwin Zijlstra	Gemeente Terschelling
6.	Eva Tegelaar	Gemeente Terschelling
7.	Marjolein Izeboud	Gemeente Terschelling
8.	Jolanda Bakker	NLTO Terschelling
9.	Jort Bonne	TCV
10.	Lammert de Boer	Natuurlijk Oosterend
11.	Ada Plinck	Terschelling Oerol
12.	Sebastiaan Pater	SAM
13.	Marleen Verheij	VAW
14.	Johan Haarsma	TOV
15.	Daniëlle van Meegen en Ane Bierema	Puur Terschelling
16.	Melis de Vries	Tjermelân

Afmeldingen ontvangen van:

17. Sicco Boorsma
18. Guido Hogerheyde
19. Amarins Geveke
20. Marleen Bakker en Bas van Es
21. Paul Melles
22. Jaap Velds
23. Jelte Arntzen

3PEnergie
Terschelling Techniek
Folkshegeskoalle
Mooi Weer
Rederij Doeksen
Postcoderoos Landerum
H2O hostel